

Geheim

Leoni Jansen

Geheim

Het oorlogsverhaal

van mijn vader

Meer weten over deze auteur?
Zie www.uitgeverijdekring.nl

Het schrijven van dit boek werd mede
mogelijk gemaakt dankzij de steun
van het Nationaal Comité 4 en 5 mei

© 2013 Leoni Jansen
Alle rechten voorbehouden
Omslagontwerp Victor Modderkolk
Typografie Mulder van Meurs
NUR 320 literaire non-fictie
ISBN 978 94 91567 06 3

www.leoni.nl

Voor Olaf en Hessel

Inhoud

1. Een meeloper 9
2. Te veel vragen 14
3. De zoektocht begint 16
4. Het geheim 21
5. Het Nationaal Archief 29
6. Tante Margriet 42
7. Laatste diner 47
8. Kinderbijbel 51
9. Tunesië 56
10. Tante Annie 75
11. Verliefd, verloofd, getrouwd 79
12. Ruzie in Montalivet 88
13. Razzia's 92
14. Plastic soldaatje 95
15. Krijgsgevangenen 97
16. Foute keuzes 103
17. Foute dokter 109
18. Tante Teuntje 115
19. Tante Pollie 123
20. El Paso 128
21. In een camper 131
22. De strafkooi 137
23. Kamp Roswell 151
24. Nog een geheim 162

25. De sterfdag van mijn moeder 165
26. Lordsburg 171
27. Prikkeldraad 180
28. Fort Bliss 185
29. Zwangerschap 187
30. Dochtersvakantie 191
31. Veenhuizen 196
32. Fout, foutter, foutst 201
33. Bankenbosch 203
34. Belangrijke mannen 211
35. Foto's 214
36. De milde weg 217
37. Droom 219
- Woord van dank 221

1. Een meeloper

Het is in oktober 2008. Op deze wonderlijke dag gaat mijn pelgrimstocht naar Santiago de Compostella beter dan ooit. Nog vóór het ontbijt wandel ik tweeënhalf uur in mijn eentje. Het is alsof ik door het landschap heen vlég; ik leg wel tien kilometer af. Normaal voel ik altijd wel ergens pijn, knieën, blaren, rug, maar vandaag niet. Bij een plaatselijk barretje zie ik de stokken en de rugzakken van andere pelgrims voor de deur staan. Het zijn die grappige Engelsen die ik een paar dagen eerder al ben tegengekomen; ze zitten allemaal aan de *tostades* met jam. Ik besluit een eindje met hen mee te lopen. Urenlang lopen we als tien dolle pelgrims hardop te lachen daar in het Spaanse land. Wat een vrolijkheid!

Om een uur of vier strijkt de hele groep neer in een *Albergue*, een pelgrim-jeugdherberg met stapelbedden.

Doorgaans blijf ik graag in de buurt van gezelligheid, maar tot mijn eigen verbazing wil ik door. Ik ben nog niet uitgelopen. Dat heb je soms op deze tocht, dat je ondanks de leuke ontmoetingen toch weer in je eentje verder wilt. Ik weet niet waarom, maar ik ben nog niet klaar met deze dag.

Meestal lopen er niet zo veel pelgrims meer na vieren. Ook nu niet, er is geen pelgrim te zien, niet voor me, niet achter me. Het is herfst en de velden liggen er mooi bij, de druiven zijn rijp. Ik heb nog drie kilometer te gaan tot de volgende slaappleaats.

De zon brandt nog volop, ik heb rugzak en petje op, en ben alleen met mijn sporadische gedachten. Ik heb de afgelopen weken al 575 kilometer gelopen en ik vind het heerlijk. Toen ik een paar maanden geleden besloot om deze tocht in mijn eentje te gaan doen, waren de reacties heel verschillend. Van ‘Dat zou ik nou nooit willen doen’ (hoeft ook niet, ik ga het doen), ‘O geweldig, dat heb ik altijd al een keer willen doen’ tot een licht arrogant ‘Dat is heel goed voor jou’. In alle gevallen had de opmerking meer met de boodschapper te maken dan met mij. Nog zo eentje: ‘Je zal jezelf wel tegenkomen!’ En inderdaad, ik kom mezelf tegen en het bevalt prima!

De persoonlijke coach in mijn hoofd hield al na drie dagen lopen zijn kop. Ik ben alleen maar bezig met wandelen, waar ga ik slapen, waar ga ik eten, meer niet. Dit leven is simpel en overzichtelijk. En daar had ik nou zin in. Een simpel leven, na hectische jaren van kinderen opvoeden, in Afrika werken, zingen, regisseren en heel veel programma’s maken en bedenken. Als alleenstaande moeder, met voor het grootste gedeelte van de week twee heftige pubers over de vloer, was het druk geweest, heel druk. En nu waren de kinderen, met een diploma onder hun arm, het huis uit, mijn man gaf me alle vrijheid, dus het was een mooi moment om eens te gaan doen wat ik lekker vind; wandelen en versimpelen. Niet vanuit een groot probleem of heftig trauma, gewoon doorstappen in mijn eentje en kijken wat er komt.

En hier loop ik dan. Ik dacht dat ik wel veel aan die onopgeloste ruzie met die vriendin zou gaan denken, of dat alle dingen die mis zijn gegaan in mijn leven nog een keertje de revue zou-

den passeren, die scheiding of dat werkconflict... Maar niks van dat alles. Mijn hoofd is helemaal leeg en het wandelen is puur genieten. Het was me twee dagen geleden nog verteld: 'Je hoeft alleen maar te lopen, de Camino geeft jou wat je nodig hebt.'

Tot nu toe krijg ik een heerlijke leegte.

Overal om mij heen liggen gele velden, met pas gemaaid koren. En midden tussen al dat geel doemen ineens die twee imposante rode bakstenen torens op: de contouren van de ruïne waar ik die ochtend al over gelezen heb. De Camino loopt dwars door de overblijfselen van deze kerk, een paar afgebrokkelde enorme muren aan weerszijden van de weg.

Als ik de ruïne voorbij ben, hoor ik voetstappen van een andere pelgrim achter mij. Meestal gaat het zo: de voetstappen komen steeds dichterbij, er komt iemand naast je lopen, je kijkt opzij, ziet je medepelgrim en roept: 'Bon Camino!'

Er staan overal bloemen in de berm die ik niet ken. Wat weet ik toch weinig van bloemen en planten, bedenk ik nog. Heel langzaam hoor ik de voetstappen dichterbij komen. De pelgrim loopt maar ietsje sneller dan ik. Het duurt even voordat hij mij inhaalt. Als de voetstappen naast mij lopen, kijk ik opzij en roep: 'Bon Camino!' Maar er loopt helemaal niemand.

Ik kijk om me heen, 360 graden. Ik ben nog steeds alleen in het landschap. En toch hoor ik die voetstappen. Ik 'voel' iemand naast mij lopen aan de linkerkant. Die iemand zegt in mijn hoofd: 'Die namen van de bloemen heb ik je toch verteld, als we samen in het weiland gingen wandelen? Ik heb ze een voor een aangewezen en een voor een benoemd!'

Het is mijn vader.

Ik ben niet bang, maar wel helemaal verbaasd. Ik voel mijn vader... het is echt zo, ik vóél mijn vader naast mij lopen...

Wat heb ik al lang niet aan je gedacht, pa. Na je dood negen jaar geleden: niet meer aan je gedacht. Ben zelfs de datum vergeten. Je had me heel lang in een greep van aantrekken en afstoten. Ik hield niet meer van je toen je overleed. Nooit gedacht dat ik dat in mij had, dat ik bijna niks zou voelen bij jouw dood. Ik voelde me er schuldig over. Maar het was zoals het was. En daarna was je weg uit mijn leven. Mijn leven vol met vriend en kinderen, concerten en programma's maken. Je hoorde daar gewoon niet meer bij en dat was goed zo.

En daar ben je ineens weer! Hier midden in de velden, in Spanje, net als vroeger, toen ik alleen met jou in de natuur was.

Ik zie het voor me. Hartje zomer, een weiland in de zon, een grote man en aan zijn hand een klein huppelend meisje in een wit jurkje, zo'n jurkje dat met elk huppeltje meedeint. Ik ben dat meisje. Ik ben vijf en ik heb mijn vaders hand vast. Hij trekt met elk huppeltje aan mijn hand, zodat ik steeds een moment zweef. Alsof ik door mij licht af te zetten, heel hoog kan springen. Mijn vader, overwinnaar van de zwaartekracht. Hij wijst alles aan, de merels, de madelieven, de paardenbloemen, de pinksterbloemen, de eksters... mijn vader weet veel van de natuur en ik luister.

Terwijl hij hier in Spanje naast me loopt, voel ik hoe oprecht en hoe veel hij van dat kleine meisje heeft gehouden, hoe goed bedoeld alles was, hoe ik zijn hoop was op een lichter leven, zijn trots, iets wat hij goed had gedaan...

En hier op de hoogvlakte vlak na León komt iets goed, er komt gewoon iets goed, er wordt iets weer heel.

Heel langzaam vult dat gevoel mij, en als het ter hoogte van mijn ogen komt, stromen de tranen. Ik loop door, huilend, ik wil niet stoppen en weet ook niet precies wat ik anders moet. Stap voor stap vervolg ik mijn weg naar Santiago en mijn vader loopt stilletjes mee.

2. Te veel vragen

Ergens in 2009 zit ik in een radiostudio tegenover een pittige interviewer die door blijft vragen. ‘Maar waarom steeds maar al die culturen? Wat heb je daar toch mee?’

Ik heb dan een paar versies van het theaterconcert *She Got Game* achter de rug en ook twee edities van *Made in Holland*, een concert met maar liefst 45 mensen uit 22 culturen.

‘Omdat iedereen er zo blij van wordt, dat al die culturen en religies samen muziek maken en zingen, en omdat dat de wereld is waarin ik wil leven.’

Klinkt heel leuk Jansen, erg geëngageerd. De waarheid is dat ik het zelf helemaal het einde vind om een nieuwe, ideale familie te maken, samen te eten, samen te zingen. En bovendien wordt muziek veel rijker van diversiteit. Niet zozeer idealisme, gewoon omdat ik het zelf mooi vind en geniet van al die mensen en die verschillende culturen. Als het lukt, wil ik het graag delen, dat wel ja.

De presentator houdt aan: ‘Ja, maar waaróm? Waarom moet jij dat doen, zit dat in je genen?’

‘Ja, vroeger bij ons thuis waren er altijd wel heel veel mensen, er werd dan veel gegeten en gezongen samen,’ antwoord ik. Dit klinkt nou weer helemaal niet geëngageerd.

‘Maar hadden jullie thuis dan ook meningsverschillen, andere werelden?’

Breek me de bek niet open over de meningsverschillen.

‘Waren er verschillende geloven bij jullie thuis?’

Het moet en zal volgens de man ergens vandaan komen. Hij is niet onaardig hoor, integendeel, maar wel vasthoudend.

Ik worstel me door die uitzending heen en na afloop praat ik nog even na.

‘Ik zit daar nog over na te denken, het zal natuurlijk wel ergens in me zitten, ik ben een combinatie van verschillen: mijn vader was van oorsprong katholiek en die mocht niet met mijn moeder trouwen want die was half Joods en bij mijn moeder thuis zaten ze ook niet op dat huwelijk te wachten omdat mijn vader met de Duitsers had meegevochten.’

De presentator roept bijna wanhopig uit: ‘Waarom heb je dat daarnét nou niet verteld?!’

Ja, waarom niet?

Misschien omdat ik dat niet tussen neus en lippen door wil vertellen, omdat ik het wil nuanceren. Niet zomaar even de ether in gooien dat m’n pa fout is geweest... Mensen blijven toch hangen bij dat gegeven, en er zit nog zo veel meer verhaal in en aan. Nee, ik wil het niet terloops vertellen, niet als antwoord op een radiovraag, daarvoor heb ik zelf nog te veel vragen. Dat realiseer ik me hier voor de eerste keer.

Ik weet dat mijn vader fout is geweest in de oorlog, dat is altijd een vast gegeven geweest in mijn leven, maar wat weet ik er nou eigenlijk van? Hoe wil ik dat dan nuanceren? Waarom weet ik er zo weinig van af, waarom heb ik er stom genoeg nooit naar gevraagd toen hij nog leefde? Het wordt hoog tijd eens wat vragen te gaan stellen.